

Dzīves un cilvēku vērtējums Reīna Kaudzītes aforismos

Reinis Kaudzīte galvenokārt pazīstams kā pirmā latviešu reālistiskā romāna „Mērnieku laiki” līdzautors, bet viņš bijis arī celmlauzis citā prozas žanrā. R. Kaudzīte bija pirmais latviešu rakstnieks, kurš, dzīvē un cilvēkos novēroto, ietvēra aforismos. Savas dzīves laikā viņš uzrakstījis ap 900 aforismu, kurus nosaucis par „domu izteikumiem”. Reinis Kaudzīte savos aforismos cildinājis izglītības nozīmi, gudrību, darbu, godīgumu, bet nopēlis liekulību un slinkumu.

Reinis Kaudzīte bija latviešu inteligences pārstāvis, tāpēc viņš mudināja latviešus izglītoties. „Mācies priekš dzīves, bet ne priekš skolas”- šis aforisms savu nozīmi, gadiem ejot, nav zaudējis, manuprāt, pat kļuvis aktuālāks. Uzskatu, ka arī mūsdienās daudzi skolēni un studenti mācības uztver kā pienākumu, kas jāpilda, proti, „jādabū” labas atzīmes, neiedziļinoties un neizvērtējot, cik daudz ir apgūts. Tas tādēļ, ka daļai skolēnu nav saprotama izglītības nozīme, nav motivācijas mācīties. Skolēni un arī skolotāji tiecas izpildīt ministrijas ierēdņu pavēles un izglītības programmu prasības, bet aizmirst, ka uz skolu jaunieši nāk bagātināt savu garīgo pasauli - iegūt jaunas zināšanas un prasmi tās izmantot, gūt mācīšanās un savstarpējās sadarbības pieredzi, kas vēlāk noderēs studējot vai strādājot. Man prieks, ka Reini Kaudzīti varu uzskatīt par savu domubiedru, jo arī es mācos, lai sekmētu savu garīgo izaugsmi.

Lai gan rakstnieks vairāk uzmanības pievērsis intelekta nozīmei cilvēka dzīvē, viņš augsti vērtējis jebkuru godīgi un kārtīgi paveiktu darbu, slinkumu uzskatīdams par netikumu. Viņš nosodīja dīkdieņus, kā arī cilvēkus, kas darba laikā stiepj gumiju. Reinis Kaudzīte ir teicis: „Labāk lai trūkst laika divreiz nekā darbs vienreiz.” Rakstnieks bijis apdomīgs un atbildīgs un vēlējies, lai šīs īpašības attīsta līdzcilvēki un viņa daiļrades cienītāji: „Domā pirms darba sākšanas, kā tas jādara, lai vēlāk, pēc darba beigšanas, nebūtu jādomā, kā tas nebija jādara.”

R. Kaudzītes aforismi bija vērsti pret liekulību. Tas, manuprāt, lieliski tiek atspoguļots rakstnieka izteikumā: „Viens ar gudrību, otrs ar tiesību, dažs ar viltību, cits ar spēku- tā ir pasaules cīņīņu kara māksla.” Un šeit autors nerunā tikai par plašām un lielām cīņām, bet gan par savstarpējām attiecībām (tās ir tik dažādas), kurās cilvēki bieži vien melo, izliekas, liekuļo nezin kādēļ – varbūt sava pašlabuma vai sabiedrībā valdošo stereotipu, vai vēl kādu citu iemeslu dēļ. Protams, ir situācijas, kad tas ir nepieciešams, un varbūt R. Kaudzīte nevēršas pret šiem ļaudīm klaji nicinoši, bet izteikumos izmanto ironiju un zemtekstus, uzsverot, ka „tev būs jāatbild gan par to, ko esi darījis, gan arī par to, ko neesi darījis”.

„Mantu pelni pats ar savu darbu, godu iemanto pats ar savu dzīvi. Tā mantoti, šie tad arī tiešām būs tavi,” ar šo aforismu rakstnieks atklāj, cik liela nozīme ir godīgumam. Godīgums, viņaprāt, ir īpaši augsti vērtējama īpašība. Arī es cenšos būt godīga pret sevi un saviem līdzaudžiem, lai gan ir bijušas situācijas, kad esmu šaubījusies: varbūt mūsdienās godīgums vairs nav galvenais, varbūt vieglāk ir dzīvot nevis godīgi, saskaņā ar savu sirdsapziņu, bet citādi- izliekoties..., pielāgojoties..., runājot tā, kā vajag...? Tā kā esmu tikai sava dzīves ceļa sākumā, tad droši vien dzīves formulu, kurā būs vieta arī godīgumam, man vēl nāksies papildināt, bagātinot to ar tādiem komponentiem kā draudzība, mīlestība, uzticība un uzticēšanās, čaklums un vēl citiem.

Reinis Kaudzīte savus „domu izteikumus” uzrakstījis ļoti īsi, koncentrēti, uzsverot izglītības nozīmi, darba tikumu, godīgumu, bet vēršoties pret liekulību un slinkumu. Viņa aforismi ir kā dzīves pamācības, kuras var izlasīt un aizmirst, bet var arī izlasīt un padomāt..., jo rakstnieks pieļauj, ka: „Ceļš paliek ceļš, dažādība tikai gājējos.”

Daina Kosīte